

Як показує практика роботи великих компаній, найбільш ефективною в даний час є СВК, що поєднує у своїй структурі службу внутрішнього аудиту і функціональну форму внутрішнього контролю структурних підрозділів. Важливим є при створенні своїх СВК врахування таких особливостей, як наявність ускладненої структури бізнесу, філій і дочірніх організацій, різноманітність видів діяльності, прагнення вищого керівництва отримувати достовірну інформацію та оцінку керівників усіх рівнів, а також готовність нести значні додаткові витрати на утримання і технічне оснащення штатних контролерів і внутрішніх аудиторів.

Якщо керівництвом організації прийняте рішення про створення або вдосконалення СВК, процес її формування доцільно розбити на такі етапи.

1. Визначення цілей СВК.
 2. Визначення основних функцій СВК, необхідних для досягнення поставлених цілей.
 3. Визначення структури СВК, що передбачає наявність штатної служби внутрішнього аудиту.
 4. Розробка положень, внутрішніх стандартів і методик, націлених на виконання контрольних функцій, ефект від яких буде перевищувати зроблені витрати.
 5. Створення схеми взаємодії служби внутрішнього аудиту з іншими ланками СВК та системи управління компанією.
- Дотримання наведеної організаційної процедури дозволяє в розумні терміни створити внутрішню нормативну базу функціонування СВК і провести підвищення кваліфікації фахівців організації, які будуть займатися виконанням контрольних процедур. Господарючі суб'єкти, приступаючи до формування СВК, мають враховувати, що правильно сформована СВК буде ефективно працювати тільки при наявності внутрішніх стандартів і методик, розроблених з урахуванням сучасного вітчизняного та міжнародного досвіду.

Висновки

Узагальнюючи всі теоретичні напрацювання та практичні розробки в напрямі методологічного та практичного забезпе-

чення процесу налагодження та розвитку системи внутрішнього контролю, можливо розробити практичні рекомендації та механізми побудови системи внутрішнього контролю на кожному окремо взятому підприємстві та в будівельній галузі в цілому, яка на належному рівні задовольнить потреби управлінського персоналу та зробить ефективним управління ризиками підприємства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 №996–XIV зі змінами та доповненнями.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 №87, зі змінами та доповненнями.
3. Duden, David and Geaglone, Peter. (2006) For Risk Managers – Enterprise Risk Systems Compared, Risk & Insurance Technology Magazine. <http://www.riskmetrics.com>
4. Голицева Л.Е., Тараненко Р.Г. Теоретико-методологічні аспекти управлінського аудиту як способу оцінки ефективності бухгалтерського інформаційного потоку // Аудит та фінансовий аналіз. – Росія, 2007. – №4.
5. Дорошенко Р.М., Левицькі І.В. Система внутрішнього контролю та її елементи // Інтернет-ресурс intkonf.org, НАУКОВИ КОНФЕРЕНЦІЇ Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ.
6. Литвинчук І.Л. Управління економічним ризиком корпоративних структур: світовий досвід // Науково-практичне видання Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал «АгроІнКом», 2008. – №11–12. – С. 77–79.
7. Річард М. Стейнберг. Управління ризиками організацій. Інтегрована модель. Концептуальні основи / Річард М. Стейнберг, Майлс І. Ей. Еверсон, Фрэнк Джей Мартене, Люсі І. Ноттінгем. – М.: Департамент перекладів. – 2004. – 214 с.
8. Швиданенко Г.О., Лавриненко В.В., Дерев'яно О.Г., Приходько Л.М. Контролінг: підручник 2-е вид. доп., КНЕУ, 2009.
9. Шеремет А.Д. Теорія економічного аналізу: підручник – Ш49. 2-е вид. доп. –М.: ИНФРА – М., 2005.

О.О. ВОЛОШЕНКО,
аспірантка, Київський національний університет технологій та дизайну

Оцінка організаційно-технічного рівня підприємства в контексті екологоорієнтованого розвитку

У статті розглянуто поняття «екологоорієнтований розвиток» та «організаційно-технічний рівень підприємства». Обґрунтовано новий методичний підхід до оцінки організаційно-технічного рівня підприємства в контексті екологоорієнтованого розвитку. Запропоновано систему показників оцінки відповідності організаційно-технічного рівня підприємства стратегії екологоорієнтованого розвитку.

Ключові слова: екологоорієнтований розвиток, організаційно-технічний рівень підприємства, стратегія екологоорієнтованого розвитку.

В статье рассмотрены понятия «экологически ориентированного развития» и «организационно-технического уровня предприятия». Обоснован новый методи-

ческий подход к оценке организационно–технического уровня предприятия в контексте его экологически ориентированного развития. Разработана система показателей оценки соответствия организационно–технического уровня предприятия стратегии экологически ориентированного развития.

Ключевые слова: экологически ориентированное развитие, организационно–технический уровень предприятия, стратегия экологически ориентированного развития.

The article deals with the concept of «ecologically oriented development» and «organizational and technical level of enterprise». The new methodic approach to the evaluation of enterprise organizational and technical level is grounded in the context of its ecologically oriented development. Particular attention is paid to the formation of a system of indicators for assessing the conformity of organizational–technical level of enterprises strategy of ecologically oriented development.

Keywords: ecologically oriented development, organizational and technical level of enterprises, the strategy of ecologically oriented development.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки навколишнього природного середовища та запобігання негативним наслідкам промислового виробництва є одним з найважливіших завдань сьогодення, які потребують вирішення. Враховуючи сучасні кризові явища в економіці та екологічній ситуації України, до першочергових науково–практичних проблем реструктуризації промисловості необхідно віднести проблему розробки та застосування механізму поєднання соціально–економічних критеріїв з екологічними.

Розв'язання суперечності між природою і суспільством можливе шляхом переведення промислового виробництва на екологоорієнтований шлях розвитку, який забезпечується передовсім завдяки екологічній модернізації та реструктуризації матеріально–технічної бази виробництва, відмові від використання екологонебезпечних засобів і методів виробництва, активізації інноваційної діяльності підприємств у сфері захисту навколишнього природного середовища від негативних наслідків промислового виробництва.

З огляду на зазначене екологоорієнтований розвиток підприємства пропонується визначити як процес якісних та цілеспрямованих змін інноваційного характеру (в технічній, технологічній, організаційній та управлінській сферах), що потребує першочергових організаційно–технічних заходів, спрямованих на вирішення проблеми екологізації виробництва.

Основними результатами екологоорієнтованого розвитку підприємств є:

- на макрорівні – покращення іміджу та ділової репутації і, як наслідок, підвищення конкурентоспроможності та лояльності стейкхолдерів; покращення фінансово–економічних показників діяльності в результаті економії витрат на сировинно–енергетичні ресурси, скорочення штрафів і платежів за

забруднення навколишнього природного середовища та зростання доходів від виробництва екологічних товарів; підвищення економічної та ринкової доданої вартості підприємства внаслідок формування екологічних нематеріальних активів;

- на макрорівні – покращення іміджу держави на світовому рівні завдяки дотриманню принципів сталого розвитку; покращення якості життя населення внаслідок зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища; забезпечення можливості наступних поколінь задовольняти свої ресурсні потреби шляхом зменшенню витрат природних ресурсів сьогодні.

Оскільки головними напрямками зниження негативного впливу виробництва на навколишнє природне середовище, як показує вітчизняний та зарубіжний досвід діяльності підприємств, є зміни в технологіях, що неможливо без запровадження нових видів обладнання, методів і форм організації виробництва та праці, то при плануванні екологоорієнтованого розвитку підприємств особливо важливого значення набуває оцінка організаційно–технічного рівня підприємства (ОТРП).

Недостатнє опрацювання питань оцінки і підвищення ОТРП у сучасних умовах господарювання і, зокрема, в контексті екологоорієнтованого розвитку (відсутність єдності в підходах, використання застарілих показників, які не відповідають сучасним реаліям та ін.) обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження останніх наукових праць з проблеми оцінки ОТРП показало, що поряд з поняттям «організаційно–технічний рівень підприємства» [1, 2], науковці використовують такі терміни, як «організаційно–технічний рівень виробництва» [1, 3, 4] та «техніко–технологічна база підприємства» [5]. Ці поняття інколи ототожнюються, хоча вони не є однаковими за змістом, що обумовлює необхідність їх уточнення та визначення області застосування.

Усі існуючі методики кількісної оцінки організаційно–технічного рівня підприємства поділяють на дві групи [2, с. 371]. Перша група методик дозволяє в комплексі оцінити ОТРП за допомогою узагальнюючих і синтезуючих показників, проте не надає можливості здійснити поглиблений аналіз; показники, розраховані з використанням другої групи методик, характеризують досліджуваний об'єкт лише за окремими напрямками оцінки, не надаючи системного уявлення про нього.

Серед наукових праць, присвячених окремим питанням оцінки ОТРП, слід відзначити праці М.А. Болюха, О.А. Зінченка, В.І. Іваненко, С.Г. Лисевича, П.Я. Поповича, Л.М. Приходька, О.М. Синікової, А.М. Турила, Р.А. Фатхудинова та ін. Однак у підходах зазначених авторів не знаходять відображення показники, які характеризують результати екологічної політики підприємства, що належить до важливих завдань сучасності, зважаючи на екологічну ситуацію як в Україні, так і у світі в цілому.

Слід зазначити, що на даний час не існує загально визнаної методики оцінки ОТРП, а ті, що використовуються, потребує

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ють удосконалення відповідно до вимог сьогодення, коли забезпечення економічного розвитку виробництва повинно сприяти вирішенню проблеми підвищення якості довкілля. Для цього необхідним є запровадження екологічних інновацій, під якими розуміють нововведення у вигляді нової продукції, технології, методу, форми організації виробництва та інші, що сприятиме зниженню екодеструктивного впливу виробництва і споживання на довкілля й вирішенню екологічних проблем [6, с. 7]. Недосконала теоретична розробка питань оцінки організаційно-технічного рівня підприємства ускладнює виявлення резервів і шляхів підвищення ефективності виробництва, а отже і планування екологоорієнтованого розвитку підприємства на інноваційній основі. Це обумовлює потребу роз-

робки методичного підходу щодо оцінки ОТПР в контексті екологоорієнтованого розвитку підприємства.

Метою статті є дослідження поняття «організаційно-технічний рівень підприємства» та розробка системи спеціальних показників для його оцінювання в контексті екологоорієнтованого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи поняття «організаційно-технічний рівень підприємства», доцільно розглянути поняття «техніко-технологічна база (ТТБ) підприємства», під якою розуміють [7, с. 13] сукупність взаємопов'язаних техніко-технологічних елементів виробничої системи, організованих певним чином з метою виготовлення продукції (виконання робіт, надання послуг), що визначає

Рекомендована система спеціальних показників оцінки відповідності ОТПР стратегії екологоорієнтованого розвитку

Напрямок оцінки	Показники
I. Техніко-технологічний рівень (ТТР)	
Забезпеченість підприємства основними засобами (ОЗ) та нематеріальними активами	Частка екологічних нематеріальних активів (екологічний гудвіл, екологічні патенти) у вартості необоротних активів підприємства. Частка ОЗ природоохоронного призначення
Технічний рівень обладнання і устаткування	Рівень фізичного зносу ОЗ природоохоронного призначення. Рівень морального зносу ОЗ природоохоронного призначення. Рівень екологічної безпеки та надійності технологічного устаткування
Прогресивність обладнання і устаткування	Частка прогресивного устаткування природоохоронного призначення у загальній його вартості. Частка прогресивного устаткування природоохоронного призначення у загальній його кількості. Відповідність ОЗ вимогам використання сучасних еколого-орієнтованих* технологічних процесів в галузі
Прогресивність технологічних процесів	Частка впроваджених нових чи значно вдосконалених екологоорієнтованих технологічних процесів у їх загальній кількості. Рівень екологічної безпеки та надійності технологічних процесів
Ступінь механізації та автоматизації технологічних процесів	Рівень механізації та автоматизації еколого-орієнтованих технологічних процесів
II. Організаційно-управлінський рівень (ОУР)	
Ступінь організації праці у процесі виробництва та реалізації продукції	Частка працівників, зайнятих у шкідливих умовах праці, у загальній кількості працівників підприємства
Ефективність системи управління процесом виробництва та реалізації продукції	Частка працівників, які мають екологічну освіту, у загальній кількості працівників підприємства. Частка витрат на розробку системи екологічного управління в загальній сумі операційних витрат. Частка витрат на функціонування системи екологічного управління (проведення екоаудиту, екомоніторингу, екострахування та екоекспертизи) в загальній сумі операційних витрат. Частка постачальників, які мають сертифікати на відповідність екологічним стандартам, сертифікати походження продукції, паспорти (сертифікати) якості, паспорти безпеки та інші. Частка витрат на пошук постачальників екологічно чистих сировини, комплектуючих, обладнання, в загальній сумі операційних витрат. Частка витрат на екологічні дослідження (розробка екологоорієнтованих технологічних процесів, а також процесів знешкодження викидів та скидів у загальній сумі операційних витрат). Частка освоєння екологічних видів інноваційної продукції у загальній кількості видів продукції. Частка видів продукції, яка має екологічне маркування, у загальній кількості видів продукції. Частка доходу від продажу екологічно чистої продукції в загальному розмірі доходу підприємства. Доходи від продажу прав на забруднення. Частка витрат на охорону навколишнього середовища у прибутку підприємства. Частка відходів виробництва, що піддаються повторному використанню (рециркуляції) у загальному обсязі відходів. Частка податкового зобов'язання (збору) за забруднення навколишнього природного середовища в загальній сумі податків підприємства до сплати Частка штрафів за порушення природоохоронного законодавства у прибутку підприємства

* Еколого орієнтовані технологічні процеси – екологічно чисті, безвідходні та ресурсозберігаючі.
Авторська розробка за [7, 8].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ефективність виробничої діяльності, рівень та перспективи розвитку підприємства. В сучасне розуміння поняття ТТБ підприємства в науковій літературі [5, с. 207] пропонують включати також нематеріальні активи.

Розвиток ТТБ є динамічним процесом, орієнтованим на постійне розширення та удосконалення ТТБ підприємства, який усуває наслідки фізичного, функціонального, соціально-екологічного, морального зношення шляхом використання новітньої техніки, сучасних матеріалів, ресурсозберігаючих технологій, які відповідають сучасним напрямкам НТП, внаслідок чого продукція стає більш конкурентоспроможною, відповідає світовим стандартам, приносить економічний прибуток, а виробництво – більш гнучким і екологічно безпечним [7, с. 13]. Іншими словами, розвиток техніко-технологічної бази передбачає якісні зміни техніки і технологій, покращення структури, системи організації, інтенсифікації та екологічної безпеки виробництва.

Основою ж організаційно-технічного розвитку виробництва є реалізація інвестиційних та інноваційних проектів по удосконаленню технології, організації виробництва, праці та управління, а організаційно-технічний рівень виробництва є результатом науково-технічного прогресу та інноваційної політики. З огляду на це під технічним рівнем виробництва розуміють [3, с. 363] ступінь розвитку засобів виробництва та прогресивність технології, а під організаційним рівнем

виробництва – рівень розвитку організації виробництва, праці та управління.

За результатами узагальнення підходів [1, 3, 7] зроблено висновок, що за своєю суттю організаційно-технічний рівень виробництва характеризує рівень технічного забезпечення, прогресивність технології, організації та управління з точки зору забезпечення виробничого процесу, а організаційно-технічний рівень підприємства – і процес виробництва, і процес реалізації продукції (робіт, послуг). Тобто організаційно-технічний рівень підприємства (ОТРП) охоплює організаційно-технічний рівень виробництва (ОТРВ) та організаційно-технічний рівень забезпечення сфери обігу (ОТРО), які тісно між собою пов'язані та мають розглядатися як єдине ціле [1, с. 170].

Отже, оцінка ОТРП в контексті еколого орієнтованого розвитку має включати аналіз техніко-технологічного та організаційно-управлінського рівнів виробництва і реалізації продукції та проводитись за системою показників, яка, крім традиційних, включає і спеціальні показники для характеристики результатів екологічної політики підприємства (див. табл.).

Визначення ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку пропонується проводити з використанням теорії бажаності, перевагою якої є те, що комплексний показник відтворює реальну картину досягнення підприємством організаційно-технічного рівня по відношенню до існуючого най-

Схема формування та оцінки ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку

кращого та дозволяє об'єднати в одній характеристиці – інтегральному показникові – одиничні показники, які з різних аспектів характеризують процеси виробництва та реалізації продукції. Розрахунок інтегрального показника ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку здійснюється шляхом трьохкратного згортання окремих показників за адитивною моделлю [9, 10]. Слід відмітити, що для виявлення тенденцій змін даних показників їх необхідно розглядати у динаміці.

Алгоритм формування та оцінки ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку підприємства, який покладено в основу відповідного методичного підходу, відображено на рисунку.

Використання пропонованого методичного підходу щодо оцінки ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку надасть можливість:

- оцінити існуючий ОТРП на відповідність сучасним вимогам за еколого–економічними критеріями;
- на основі систематизованої інформації виявити «вузькі місця» та визначити напрями підвищення ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку, що дозволить більш обґрунтовано підійти до формування відповідної стратегії;
- побудувати модель залежності результативних показників діяльності підприємства від інтегрального показника ОТРП в контексті екологоорієнтованого розвитку з метою прогнозування його результативності;
- покращити ОТРП у контексті екологоорієнтованого розвитку, що сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності підприємства та реалізації відповідної стратегії.

Висновки

Основні тенденції сучасного етапу економічного розвитку показують, що стратегічне управління підприємством має ґрунтуватися на принципах: економічної ефективності, інноваційності, екогармонійності та соціальної відповідальності. З огляду на це пропонований методичний підхід може бути використаний як інструмент стратегічного управління екологоорієнтованим розвитком підприємства, оскільки він базується на зазначених принципах стратегічного управлін-

ня. Подальші дослідження планується спрямувати на побудову моделі екологоорієнтованого розвитку підприємства та розробку відповідної стратегії.

Список використаних джерел

1. Турило А.М. Основи визначення загального і організаційно–технічного рівнів підприємства / Турило А.М., Лисевич С.Г., Зінченко О.А. // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6(36). – С. 168–171.
2. Синікова О.М. Система показників оцінки організаційно–технічного рівня підприємств залізничного транспорту / О.М. Синікова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №29. – С. 370–373.
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Фатхутдинов Раис Ахметович. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Учебник, 4–е изд.)
4. Шкарабан С.І. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств та об'єднань: навч. посібник [для студ. екон. спец.] / С.І. Шкарабан, М.І. Сапачок. Тернопіль: Тернопільська академія народного господарства, 1995. – 299 с. – (2. вид, перероб. і доп.)
5. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / [О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.]; під ред. проф. Волкова, проф. Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
6. Карпіщенко Т.О. Економічний механізм інновацій екологічної спрямованості: автореф. дис на здобуття наук ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / Т.О. Карпіщенко. – Суми, 2000. – 20 с.
7. Приходько Л.М. Теоретико–методичні підходи до обґрунтування проектів розвитку техніко–технологічної бази промислових підприємств / Л.М. Приходько // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2002. – Ч. 2, Т. 3. №5. – С. 12–16.
8. Тарасенко І.О. Сталій розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: [монографія] / Тарасенко І.О. – К.: КНУТД, 2010. – 390 с.
9. Kendall M.G. Rank Correlation Methods. – N.Y.: HafnerPubl.Co., 1995. – 196 p.
10. Соловьев А.Н. Оценка качества и стандартизация текстильных материалов / А.Н. Соловьев, С.М. Кирюхин. – М.: Легкая индустрия, 1974. – 248 с.

Т.М. ГРИГОРЕНКО,
здобувач, Київський національний торговельно–економічний університет

Теоретичні та практичні аспекти франчайзингу в роздрібній торгівлі

У статті проаналізовано історичний розвиток франчайзингу, визначена його сутність, наводиться термінологічне обґрунтування, характеризуються різні види франчайзингу, визначені переваги та недоліки франчайзингу для основних суб'єктів франчайзингової підприємницької мережі.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, франшиза, франчайзингова роздрібна торго-

вельна мережа, суб'єкти франчайзингової підприємницької мережі.

В статье проанализировано историческое развитие франчайзинга, определена его суть, приводятся терминологическое обоснование, характеризуются разные виды франчайзинга, определены преимущества и недостатки франчайзинга для основных субъектов франчайзинговой предпринимательской сети.